© Колектив авторів, 2026
УДК 616.9(092)

СВІТЛА ПАМ'ЯТЬ ПРОФЕСОРУ ЄВГЕНУ ВАСИЛЬОВИЧУ НІКІТІНУ

Стисло викладено основні біографічні віхи й творчий доробок відомого вченого-інфекціоніста, доктора медичних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України Євгена Васильовича Нікітіна.

Ключові слова: *Євген Васильович Нікітін, життєві віхи, інфекційні хвороби, наукова діяльність.*

З глибоким сумом медична спільнота України, колеги, учні та всі, кому пощастило працювати й спілкуватися з Євгеном Васильовичем Нікітіним, сприйняли звістку про його відхід. Професор Нікітін – видатний учений-інфекціоніст, блискучий клініцист, талановитий педагог і мудрий наставник, чиє ім'я нерозривно пов'язане з розвитком вітчизняної інфектології, підготовкою кількох поколінь лікарів і становленням наукової школи, що зробила вагомий внесок у дослідження інфекційної патології.

Життєвий шлях Євгена Васильовича Нікітіна є прикладом самовідданого служіння медицині, науці та суспільству. Він народився 20 червня 1937 р. в селі Новоселівка Ананьївського району Одеської області. Після закінчення школи вступив до Одеського військово-морського медичного училища. Завершивши навчання, протягом двох років проходив службу у Збройних силах, що стало важливим етапом формування його професійної дисципліни, відповідальності та організаторських якостей. Повернувшись до цивільного життя, він вступив до Одеського медичного інституту, остаточно пов'язавши свою долю з медициною.

Ще під час навчання в інституті, Євген Васильович виявив глибокий інтерес до наукової діяльності, на четвертому курсі він активно долучився до наукової роботи, що стало початком його тривалого і плідного наукового шляху. Після закінчення інституту молодий лікар протягом чотирьох років працював у районній лікарні Іванівського району Одеської області. Саме цей період практичної роботи став важливою школою клінічного досвіду, поступово формуючи в ньому уважного та відповідального лікаря, здатного ухвалювати складні клінічні рішення.

Прагнення до поглиблення знань і наукових досліджень привело Євгена Васильовича до клінічної ординатури. Надзвичайно важливою сторінкою його професійної біографії стала участь у ліквідації спалаху холери в Одесі. Робота в умовах небезпечної епідемічної ситуації вимагала від лікарів високого професіоналізму, рішучості та самовідданості. Досвід боротьби з цією особливо небезпечною інфекцією став основою його наукових досліджень і знайшов відображення у кандидатській дисертації «Обмін мінеральних речовин у хворих на холеру та його корекція». У цій роботі було розглянуто важливі аспекти патогенезу захворювання та запропоновано підходи до корекції порушень водно-електролітного обміну.

Подальша професійна діяльність Євгена Васильовича була тісно пов'язана з кафедрою інфекційних хвороб Одеського медичного інституту. Тут він пройшов усі етапи академічної кар'єри – від асистента до доцента, а згодом – професора. Після захисту докторської дисертації він очолив кафедру інфекційних хвороб, а також обіймав посаду декана факультету. З 1990 р. професор Нікітін керував кафедрою, спрямовуючи її діяльність на розвиток наукових досліджень, удосконалення навчального процесу та розширення клінічної роботи.

Під керівництвом Євгена Васильовича кафедра інфекційних хвороб перетворилася на потужний науково-клінічний центр, у якому здійснювалися дослідження з актуальних проблем інфектології. Особливу увагу професор приділяв вивченню патогенетичних ланок ураження печінки при вірусних гепатитах, зокрема механізму цитолізу гепатоцитів. Розроблена ним теорія механізму цитолізу гепатоцитів при вірусних гепатитах стала вагомим внеском у розуміння патогенезу цих захворювань і отримала широке визнання серед науковців і практичних лікарів як в Україні, так і за її межами.

Поряд із фундаментальними дослідженнями професор Нікітін приділяв значну увагу клінічній медицині та практичній охороні здоров'я. Колектив кафедри під його керівництвом активно долучався до ліквідації спалахів інфекційних захворювань і надавав консультативно-лікувальну допомогу лікарям практичної медицини. Зокрема у 1990 р. під час спалаху туляремії в Татарбунарському районі Одеської області співробітники кафедри брали активну участь у наданні допомоги хворим. У 1992 р. в Одесі були діагностовані перші випадки дифтерії після тривалого періоду відсутності цієї інфекції в Україні. Складність клінічної діагностики була зумовлена тим, що лікарі практичної ланки протягом багатьох років не стикалися з цією патологією. Завдяки тісній співпраці співробітників кафедри та лікарів системи охорони здоров'я цей спалах було своєчасно локалізовано.

Науковий внесок професора Євгена Васильовича Нікітіна є надзвичайно вагомим. Він є автором понад 200 наукових праць, численних авторських свідоцтв на винаходи, співавтором монографії «Медицина катастроф» і підручника «Організація медичної служби на кораблях і частинах Військово-Морських Сил України». За його редакцією було видано курс лекцій «Інфекційні хвороби», який став важливим навчальним джерелом для студентів медичних університетів, лікарів-інтернів і практикуючих лікарів.

Не менш значущим був внесок Євгена Васильовича у підготовку наукових кадрів. Під його керівництвом було виконано 12 кандидатських і 3 докторські дисертації. Створена ним наукова школа стала важливою складовою розвитку інфекційної медицини в Україні.

Визнанням вагомого внеску вченого у розвиток науки та охорони здоров'я стало присвоєння йому почесного звання заслуженого діяча науки і техніки України, а також присудження Державної премії України. Його наукові праці отримали широке міжнародне визнання, а запропоновані ним підходи до вдосконалення терапії інфекційних захворювань довели свою ефективність у клінічній практиці.

Для колег, учнів і численних слухачів його лекцій професор Нікітін був не лише видатним ученим, але й непересічною особистістю. Він володів блискучими ораторськими здібностями, умів захопити аудиторію, пояснити складні наукові концепції доступною й водночас глибокою мовою. Його лекції завжди відзначалися високою інформативністю, логічністю та актуальністю.

Учні з теплотою називали його «генератором ідей». Цей жартівливий вислів яскраво відображав його невичерпну енергію, наукову допитливість і здатність надихати інших на пошук нових рішень. Навіть у поважному віці він продовжував активно працювати на кафедрі, цікавився сучасними досягненнями медицини, підтримував молодих науковців і щедро ділився власним досвідом.

Колеги згадують Євгена Васильовича як надзвичайно добру, мудру та чуйну людину. До нього завжди можна було звернутися за порадою чи допомогою. Він умів знайти потрібні слова підтримки, допомогти у складній ситуації та створити атмосферу взаємної поваги й довіри.

Навіть після виходу на пенсію Євген Васильович не полишав активної професійної діяльності – продовжував викладати, займатися науковою роботою, передавати свій досвід новим поколінням лікарів.

Життєвий і професійний шлях професора Євгена Васильовича Нікітіна є прикладом справжнього служіння медицині, науці та освіті. Його наукова спадщина, педагогічна діяльність і високі моральні якості назавжди залишаться в пам'яті колег, учнів і всіх, хто мав щастя працювати поруч із ним.

Світла пам'ять про Євгена Васильовича Нікітіна житиме в його наукових працях, у досягненнях його учнів і послідовників, у розвитку інфекційної медицини та медичної освіти.

Колектив кафедри інфекційних хвороб з курсом дерматовенерології Одеського національного медичного університету та Одеського обласного осередку Всеукраїнської асоціації інфекціоністів.

IN MEMORIAM OF PROFESSOR YEVHEN VASYLIOVYCH NIKITIN

SUMMARY. The article briefly presents the main milestones of the life and scientific achievements of the prominent infectious disease specialist, Doctor of Medical Sciences, Professor, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine, Yevhen Vasyliovych Nikitin.

Key words: *Yevhen Vasyliovych Nikitin; life milestones; infectious diseases; scientific activity.*

Конфлікт інтересів: немає.

Authors have no conflict of interest to declare.

Перше надходження статті до видання 26.02.2026 р.

Прийняття статті до друку після рецензування 26.03.2026 р.

Опубліковано 1.04.2026 р.